Závěr.

Měl jsem s drem Mackem už dvě polemiky. V jedné mne chtěl přesvědčiti, že není třeba uvolniti činže, aby začal stavební ruch ve volné soutěži. V druhé kritisoval můj pojem sociální politiky a dospěl ke svému pojmu, který se od mého liší tím, že je jeho myšlenkovým derivatem. Tenkráte jsem mu napsal v „Přítomnosti“ 23./IV. 1925 toto:

„A tu doporučuji kol. Mackovi pro druhý díl jeho velké práce, nikoli snad, aby byl shovívavý ke svým předchůdcům — měl bych k tomu velmi málo práva a pak každá theorie je k tomu, aby byla stupněm, na který se musí šlápnouti, aby se dospělo ke stupni vyššímu — ale radím mu, aby tento stupeň velmi dobře napřed ohledal, nežli stoupne na druhý. Neboť jen tak bude bezpečně státi.“ To platí i dnes.

Karel Engliš.

K diskusi o zemědělských clech.

Kdo pročítal pozorně poslední články tohoto časopisu, kdo všiml si nedávné pozoruhodné přednášky Dra Hotowtze v Sociálním ústavě a zajímavé debaty vedené po ní, kdo konečně uvědomil si prostě jasnou mluvu číslic našeho dovozu a vývozu za poslední měsíce, ten musel neodvratně přijíti k přesvědčení, že dostali jsme se se svou obchodní politikou do slepé uličky, z níž proklestit si cestu k snesitelnému místu na slunci bude pro naše směrodatné národohospodáře i politiky opravdu zkouškou státníkovou. Nemůžeme ani narychlo rozšířiti své bezcelné odbytiště, Hotowtzovy Spojené státy evropské nebo Coudenhoveho Panevropa zůstanou ještě asi drahnou dobu zbožným přáním, ač utopií jistě nejsou, ani nemůžeme zakrátko přeměnit hospodářsko-sociální strukturu republiky. Kdybychom na př. měli v republice 20% zájmů zemědělských a 80% zájmů průmyslově-obchodních, jako ve Švýcarsku, jistě byla by naše obchodní politika snazší a zemědělství, majícímu v prosperujícím průmyslu dobrý trh, nevedlo by se špatně. A podobně i naopak, kdyby na př. bylo zájmů průmyslových jenom 25% a 75% zájmů zemědělských. Avšak při skoro rovnoměrném zastoupení obou těchto zájmů v našem státě byla by obchodní politika naše (a

hospodářská vůbec) i tehdy tvrdým oříškem, kdyby nebyly nastaly obě, obchodní politiku naši tolik ztěžující skutečnosti, zúžení našeho bezcelného odbytiště na jednu třetinu dřívějšího a strohý obchodně-politický nacionalismus skoro všech našich odběratelů.

A přece chceme a musíme hospodářsky žíti a prosperovati i tak. Jedna z cest, jež ke kýženému a nutnému cíli tomuto vedou, jest zajisté ekonomisace a specialisace, a to jak v průmyslu, tak i v zemědělství (viz na př. švýcarský průmysl a dánské i švýcarské zemědělství), druhá pak, s první dosti úzce souvisící, jest vyjádřena heslem: co nejvíce vyvážet a co nejméně dovážet. První část hesla tohoto týká se ovšem především průmyslu, druhá pak po výtce výrobků zemědělských, jichž skoro šestimiliardový import dá se při dostatečné celní ochraně a účelné politice zvelebovací jistě o značnou část, snad o 2—3 miliardy ročně, snížiti.

O možnostech zvýšení našeho exportu i za dnešních svízelných poměrů obchodně-politických budou zde zajisté uvažovati jiní, také souborné vylíčení zvelebovacích snah zemědělských, zejména po provedené pozemkové reformě, stálo by za obšírnější úvahu. Já chci zde dnes toliko stručně naznačiti, jak představoval bych si jako výkonný zemědělec účelně usměrněnou specielní podporu i celní ochranu veškerého našeho zemědělství, tak aby bylo opět rentabilní, a mohlo postupně vyšší a vyšší měrou odlehčiti ohrožené aktivitě naší obchodní bilance, aniž by však při tom byly ohrožovány nějak zvlášť zájmy průmyslu a jeho dělnictva. Neboť stejně, jako musí průmyslu záležeti na tom, aby, mu za všech okolností zůstala zachována neztenčena kupní síla našeho zemědělce, tak máme i my zemědělci přece eminentní zájem na tom, aby nejlepší kupec náš, průmyslový dělník, netrpěl obmezováním výroby a nezaměstnaností. Cestu vedoucí k zdolání zemědělské krise, k postupnému zvyšování intensity našeho zemědělství, jež daleko ještě není na vrcholu, a tím současně k nutnému obmezení importu potravin a zemědělských výrobků, představoval bych si tedy asi takto:

Pro kraje řepařsko-chmelařské pozůstávala by specielní podpora zemědělství v tom, že dostalo by se nejintensivnějšího zastání všem tamním zemědělským zájmům eminentně exportním. Tedy především řepařství s cukrovarnictvím,

ječmenářství s pivovarnictvím, chmelařství, ovocnictví, pěstování zeleniny, čekanky, vinařství, dále pak také našemu zkvétajícímu zahradnictví a semenářství, jež během krátké doby ušetří jistě ještě desetimilionové importy (sr. velmi poučnou historii opatřování řepného semene pro naše cukrovarství, jež během několika málo let stalo se z odvětví silně importního odvětvím exportujícím). Specialisace rostlinné výroby v těchto úrodných krajích dává ještě mnoho vývojových možností, jichž nejúplnější využití v obchodně-politické tísni, v níž se dnes nalézáme, jest příkazem nutnosti.

V méně úrodných krajích bramborářsko-obilnářských, kde specialisační možnosti samo sebou již jsou menší, nepůjde ani tak o podporu snah exportních, jako o to, aby zemědělskou krisí velmi trpící rostlinná výroba tamních krajů zůstala na výši, a spíše ještě se rozmáhala nežli krněla, což by při delším trvání krise bylo neodvratné. V krajích těchto půjde tedy hlavně o energické zastání se průmyslů bramborářských, lihovarství a škrobařství, namnoze to jediných průmyslů končin těchto vůbec, pak o rychlé znovuoživení našeho pokleslého lnářství, jež jako dodavatel jediné naší tuzemské suroviny textilní zasluhuje podpory zcela výjimečné. V krajích těchto jest značnějšího vývoje schopna také výroba másla a sýrů, zejména nyní po provedení pozemkové reformy, stejně jako pěstování osiv a sádí z horských poloh, jež mohou se snadno státi exportními artikly, bude-li jim věnována dostatečná pozornost. Udržení, resp. zvýšení intensity zemědělství v chudších a odlehlejších krajích těchto jest arciť bez určitých obětí celku v oboru politiky tarifní a silniční nemyslitelno.

K zabezpečení specielních zájmů naší výroby rostlinné, resp. našich zemědělských produktů prostředky výše naznačenými, musela by pak přistoupiti ovšem ochrana všeobecných zájmů zemědělství v oboru výroby živočišné i rostlinné, a ta jest za dané situace ovšem myslitelna pouze řádně vybudovanými pevnými zemědělskými cly. Tento pro národohospodáře širšího rozhledu skoro samozřejmý požadavek, jimiž zejména bismarkovské Německo, tehdy již průmyslovější nežli jsme my dnes, zajistilo si záviděníhodnou prosperitu veškerého svého hospodářství, narážel u nás do nedávna ještě zčásti na neporozumění, zčásti na přímý odpor. Dnes však, kdy víme, že chrání své zemědělství vysokými cly Jugoslavie,

Maďarsko, Polsko, Spojené státy, Italie, Rusko i Německo, jež hodlá od 1. srpna t. r. ochranu tuto zvýšiti na míru, o níž se našemu zemědělci ani nezdá (60 Kč na pšenici, 152 Kč na mouku, 240 Kč na máslo, 520 Kč na vola), a kdy jsme nahlédli, že naší obchodní bilanci snížením dovozu cizích potravin stůj co stůj pomoženo býti musí, dnes odpor proti celní ochraně valně ochladl, a i tam, kde se o něm ještě mluví, přišlo se již k přesvědčení tolerari posse, a odporuje se více z důvodů taktických. Parlamentní většina pro zemědělská cla zdá se ostatně zajištěna, a tak jest situace tohoto před nedávnem ještě velmi sporného problému dnes asi nejlépe vyjádřena slovy: certum an, incertum quando.

Nelze-li tedy dnes již o tom pochybovati, že se zemědělství nezbytné celní ochrany v dohledné době dočká, jest stejně jisto, že *výše* této ochrany u každé jednotlivé chráněné položky bude předmětem ještě tuhých bojů. A tu chtěl bych právě — nepředbíhaje v ničem detailním návrhům zemědělských stran — dáti k diskusi *zásadu*, podle níž bych si představoval, že by výše celní ochrany u jednotlivých zemědělských produktů mohla býti řešena.

Předpokládaje vždy energickou a všestrannou podporu veškerých *speciálních* zájmů zemědělských, jak jsem ji výše pro kraje řepařsko-chmelařské i pro kraje obilnářsko-bramborářské stručně nastínil, a nepochybuje dále o tom, že integrální *ochrany veškerých svých výrobků*, tak, jak bychom si ji přáli a jak bychom ji potřebovali, nedosáhneme, byl bych pro to, abychom se rozhodli domáhati se *co nejúčinnější celní ochrany výroby zvířecí*, kdežto bychom u *obilnin* učinili co do výše ochrany určité koncese požadavkům konsumentským.

K stanovisku tomuto vedou mne následující úvahy:

1. znamená silnější ochrana výroby zvířecí relativně zvýšenou ochranou rolníka malého i nejmenšího, neboť on právě jest dnes po provedené pozemkové reformě držitelem převážné části našeho skotu, a zejména našeho bravu vepřového;

2. znamená stejně relativně zvýšenou ochranu krajů chudších oproti krajům žirnějším, neboť právě v oněch převládá chov dobytka oproti produkci obilní;

3. jsme v produkci živočišné téměř soběstačni, a tam, kde ještě zcela nejsme, jako v některých druzích vepřů, stačí za-

jisté krátké trvání účinné celní ochrany, abychom se jimi co nejdříve stali. Situace na dobytčích trzích po zákazu dovozu dobytka z Polska, a zejména na trhu pražském, kde jest nálada ještě mdlejší nežli byla před zákazem, a kde neustále mnoho zboží zůstává neprodáno, jest neklamným důkazem, že se konsument masa celní ochrany naší zvířecí produkce nikterak obávati nemusí. (I pak budeme ještě míti oproti jiným zemím na př. Německu, Holandsku, Italii velmi levné maso.)

Byla by tedy relativně silnější ochrana výroby zvířecí již z důvodů sociálních plně odůvodněna, a proto také, jak doufám, oněm kruhům, jimž zemědělská cla politicky vůbec tak těžko jsou stravitelna, přece jen přístupnější.

My zemědělci, majíce prostředky výše naznačenými jednak specielní obory své výroby, jednak zvířecí výrobu svou plně zabezpečeny, mohli bychom pak při stanovení výše celní ochrany produkce obilní učiniti určité ústupky, jež by zajisté i z důvodů negociačních našim vyjednavačům přišly velmi vhod. (V autonomním tarifu by ústupky ty ani nemusely být obsaženy, stačilo by, kdyby projevily se teprve v tarifech smluvních.) Mezi těmito třemi prostředky k zažehnání trvající zemědělské krise, podporou produkčních oborů speciálních, zvýšenou ochranou výroby zvířecí a mírnější ochranou výroby obilní muselo by arciť býti stanoveno ještě určité ideové i časové junktim, jinak by kýžených účinků měrou dostatečnou docíleno nebylo.

Poněvadž stávají se tedy zemědělská cla u nás znenáhla realitou, bylo by mně vítáno, kdyby o mém podnětu praktického zemědělce, jak jsem jej výše rozvedl, vyslovili se také jiní.

Alfred M. Mayer.

Poválečný vývoj světového exportu.

V listopadovém čísle 1925 „Obzoru Národohospodářského“ analysuje Dr. Uhlig čsl. vývoz a dospívá k tomuto výsledku: „Československý vývoz (do bývalé ciziny) se zotavil na 80% předválečné hodnoty, jest však pod světovým průměrem.“ — V druhém čísle letošního ročníku „Obzoru“ pokračuje Dr. Uhlig ve svém rozboru a končí závěrem: „Československo dosáhlo teprve 57% předválečného vývozu, kdežto svět jest na 106%“.